

Kadın Sığınmaevlerinin Olanak ve Sınırlılıkları

Fehime Sevinç Ustabas¹

Öz

Tarih içerisinde kadınlar birçok alanda var olma çabası göstermiştir. Eğitim, iş, hukuk vb alanlarda bulunan kadınlar hayatlarının her döneminde aktif ya da pasif olarak bu mücadelede yer almıştır. Sadece “kadın” olmaktan kaynaklanan eşitsizlik ve ayrımcılıkla ilgili karşı duruş tarih boyunca gelişim göstermiş, mücadeleler sonucu kimi haklar kazanılmıştır. Ancak günümüzde hala “kadın” olmak hayatın her alanında mücadeleyi gerektirmektedir. Kadın sığınmaevlerinin mücadelede önemli bir rol oynadığı düşünülmekte ve bu bağlamda şiddet, toplumsal cinsiyet kavramları üzerinden kadına yönelik şiddete değinilmiştir. Şiddeti fiziksel ve ruhsal zarar veren edimler olarak ifade edilebiliriz. Kadınlara yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türüdür. Sığınmaevleri toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınların can güvenliklerini sağlamak için kaldıkları geçici yerlerdir. Sığınmaevi en genel tanımıyla, fiziksel, psikolojik, cinsel, sözel, ekonomik şiddete uğrayan kadınların çocuklarıyla birlikte kendilerini güvende hissedecekleri, özgüvenlerini geliştirecekleri, iş bulup şiddet ortamından uzaklaşabilecekleri, adresi gizli tutulan bir mekândır. Dünya’da ve Türkiye’de kadın sığınmaevlerinin gelişimi farklı bir seyir izlemiştir. Kadın sığınmaevleri kuruluş ve işletilme açısından geçmişten günümüze bir çok sıkıntı yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir. Türkiye’de kadın sığınmaevinde sunulan hizmetler ve haklar ele alınarak, kadına yönelik şiddetle mücadelede sağladığı katı ve hizmet açısından yaşanan sıkıntılar ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet, Toplumsal cinsiyet, Şiddet, Sığınmaevi

The Possibilities and Limitations of the Women’s Shelter

Abstract

Women have been struggling to be a part of many areas throughout the history. Women who have been in education, bussiness, law and many more have found themselves in this struggle either actively or passively. The inequality and discrimination that comes from just being a woman has been developed, and some rights have been earned after this hassle. Unfortunately, being a woman is still a fight nowadays. It is being thought that women protection houses have an important role in this struggle, and violence and discrimination are being discussed. We can define violence as acts which have negative effects on a particular person both physical and psychological. Protection houses are places where women can stay temporarily to have security from violence towards them. In other words, these are the places that women can have psychological and pyhsical confidence and safety. Women can find jobs and be away from the violence with their children there and their address would not be told anyone. The development of these places differ between Turkey and the rest of the world. Protection houses had many problems in terms of development and management since the day they were established and still have. The problems they have about the help they provide towards women who are being abused will be discussed in Turkey.

Keywords: Gender, Violence, Shelter

---

1 Uzman Sosyolog, Eposta: sevincustabas@gmail.com

Giriş

Tarih içerisinde kadınlar birçok alanda var olma çabası göstermiştir. Eğitim, iş, hukuk vb alanlarda bulunan kadınlar, hayatlarının her döneminde aktif ya da pasif olarak bu mücadelede yer almıştır. Sadece “kadın” olmaktan kaynaklanan eşitsizlik ve ayrımcılıkla ilgili karşı duruş, tarih boyunca gelişim göstermiş, mücadeleler sonucu kimi haklar kazanılmıştır. Ancak günümüzde hâlâ “kadın” olmak hayatın her alanında mücadeleyi gerektirmektedir. Bu mücadelenin bir taraftan toplumsal cinsiyeti çürütmeye çalışırken diğer taraftan da tampon kurumlar tarafından beslenişini göz ardı etmemek gerekmektedir. Kadın sığınmaevlerinin mücadelede önemli bir rol oynadığı düşünülmekte ve bu bağlamda çalışma kapsamında şiddet ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerinden kadına yönelik şiddet ele alınmaktadır.

Arapçadan Türkçeye geçen şiddet kavramı Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlük’te; bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik; karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma; kaba güç; duygu veya davranışta aşırılık olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Fransızca şiddet; bir kişiye, isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma ve yaralama olarak tanımlanmaktadır. Oxford İngilizce Sözlüğü de şiddeti; bedene zor uygulama, bedensel zedelenmeye neden olma, kişisel özgürlüğü zor yoluyla kısıtlama, bozma ya da uymama, rahatça gelişmesini ya da tamamlanmasını engellemek üzere bazı doğal süreçlere, alışkanlıklara vb. yersiz kısıtlamalar getirme şeklinde ifade etmiştir. Tanımlara baktığımızda; şiddetin sadece fiziksel olarak değerlendirilemeyeceğini, daha kapsamlı olduğunu, fiziksel ve ruhsal zarar veren edimler olarak ifade edilebileceğini de söyleyebiliriz.

Kadınlara yönelik şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türüdür. Cinsiyet, doğal ve biyolojiktir; ancak toplumsal cinsiyet sosyo-kültürel, insan icadıdır, eril ve dişil niteliklere, davranış modellerine, rollere, sorumluluklara vs. işaret eder. Toplumsal cinsiyet temel olarak, farklı kültürlerde, tarihin farklı anlarında ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklere, kadın ve erkek kimlikleri bağlamında toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumlulukları ifade eder. Daha doğum öncesinde kız bebeklerin eşyaları için pembe, erkek bebeklerin eşyaları için mavi rengin tercih edilmesiyle başlayan toplumsal cinsiyet değerleri ve uygulamaları yaşam boyu devam etmekte, cenaze merasimi ve defin işlemlerine dahi yansıma bulmaktadır (Kaçar, 2007).

Sığınmaevleri, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınların can güvenliklerini sağlamak için kaldıkları geçici yerlerdir. Sığınmaevi en genel tanımıyla, fiziksel, psikolojik, cinsel, sözel, ekonomik şiddete uğrayan kadınların çocuklarıyla birlikte kendilerini güvende hissedebilecekleri, özgüvenlerini geliştirecekleri, iş bulup şiddet ortamından uzaklaşabilecekleri, adresi gizli tutulan bir mekândır. Sığınmaevlerinin temel düşünsel alt yapısı özünde; kadınları şiddetten korumak, onların güçlenmelerini sağlamak ve yeniden hayata tutunarak hayatın içinde yer almalarına olanak sağlamaktır. Özellikle şiddet gören aile bireylerine danışmanlık, acil yardım ve nihai aşamada ise güvenlik ve desteğin verilmesi gerekmektedir (Sallan Gül S., 2009). Bu tanımlar doğrultusunda çalışma kapsamında, Dünya’daki ve Türkiye’deki kadın sığınmaevleri kuruluş ve gelişim sürecine değinilerek şu an verilen hizmetler ele alınacaktır.

1960’lar öncesi dönemde, şiddete uğrayan kadınların; ordu kurtarma evleri, kilise evleri ve evsiz barınakları gibi sığınaklarda kalarak felaket mağdurları, alkolikler ve evsiz insanlarla birlikte aynı yerlere yerleştirildiği görülür (Açikel, 2009, s.24). Bugünkü anlamıyla ilk kadın sığınmaevi Norveç

tarafından 1968 yılında açılmıştır. Sonrasında 1972 yılında İngiltere’de, 1974 yılında Amerika’da 1976 yılında Almanya’da, 1978 yılında Avusturya’da, 1979 yılında İsveç’te sığınmaevleri açılmıştır. Bu kuruluşlar, daha çok sivil toplum kuruluşlarınca ya da şiddet mağduru kadınlarca işletilmiş, finansal desteği de ya devlet ya da kamudan aldıkları yararlarla sağlamışlardır. 1980-1990 yılları arasında sığınmaevlerini kimin işleteceği ve sığınmaevlerinin çeşitlenmesi konusunda çeşitli tartışmalar başlamış, 2000’li yıllarda halkın da sürece dahil olarak yeni sığınmaevlerinin açılması yönünde mücadele verilmiştir. Mücadelelerin sonucu olarak kadına yönelik şiddet alanında sığınmaevleri arasında ihtisaslaşma sağlanmıştır: Lezbiyen, travesti, seks işçisi kadınları bazı sığınmaevleri kabul ederken bazıları kabul etmemektedir. Küçük bebekleri olan annelere yönelik, yüksek can güvenliği riski bulunan, fiziksel engelli, namus cinayeti mağduru, psikolojik sorunları yoğun olan kadınlar için ayrı ayrı oluşturulan uzun süreli sığınmaevleri. Bu ihtisaslaşma, verilen hizmet kalitesini arttırır. İspanya’da STK, kilise ve özel işletmeler de sığınmaevleri açmaktadır.

Türkiye’de 1980 sonrasında başlayan kadın hareketi, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda önemli adımlar atılmasını sağlamıştır. Kadın sığınmaevi hizmeti veren kuruluşlar; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), STK ve belediyelerdir. 1990 yılında ilk bağımsız kadın danışma merkezi Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından kurulmuştur (Sallan Gül, 2011).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), 1990 yılında “kadın misafirhaneleri” adı altında ilk kadın sığınmaevlerini açmış, sonrasında isimleri “kadın konukevi” olarak değiştirilmiş, bu konukevleri çoğu kez huzurevlerinin köşesinde uzun yıllar hizmet vermişlerdir (Sallan Gül, 2011). Şiddete uğrayan kadınlar, misafir edilmek için değil sığınma ihtiyaçları olduğu için bu kurumlara başvurursa da hakim ideolojinin anlayışı bu yönde olmamıştır. Bunun dışında Bakırköy (1990) ve Şişli(1990) Belediyeleri de sığınmak açmış ancak bir süre sonra yönetim değişikliğinden dolayı kapanmıştır. 1993 yılında Ankara Kadın Dayanışma Vakfı ve Altındağ Belediyesi işbirliği ile kurulan kadın sığınmaevi 2004 yılındaki genel seçim sonrası farklı bir hizmet için dönüştürülmüştür. 1998 yılında ASPB’ye bağlı sığınmaevlerinin yönetmeliği çıkarılmıştır. Bütün kadın sığınmaevleri; fiziki koşulları, başvuru, kabul, kalış süresi, giriş çıkış saatleri, gizlilik gibi noktalarda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğe doğrudan bağlanmıştır.

Kadınların başvuru, kabul ve kurumdaki sürecine değinilerek onlara sunulan, sunulması gereken hizmetler şu şekilde belirlenmiştir. Şiddete maruz kalan ya da şiddete maruz kalma riski bulunan kadınlar, sığınmaevinde kalmak için Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi’ne (ŞÖNİM), kolluk kuvvetlerine ve bazı kadın danışma merkezlerine başvuruda bulunabilirler. Kolluk kuvvetlerine yapılan başvuru, ŞÖNİM’e yönlendirilir ve ŞÖNİM başvuruyu “uygun” bir kadın sığınmaevine yönlendirir. Sığınmaevleri gizlilik esasıyla çalışır, adres, telefon numarası gizli tutulur, tabela asılmaz. Sığınmaevlerine; 18-60 yaş arası, şiddete uğramış ya da uğrama riski bulunan kadınların, beraberindeki kız çocukları ve 12 yaşını geçmemiş erkek çocukları ile, psikiyatrik desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen kadınların psikiyatri uzmanından “toplu yaşanan yerde kalabileceğine dair rapor” ile birlikte, bulaşıcı ya da sürekli tıbbi tedaviyi gerektirir ağır hastalığı olduğu tespit edilen kadınların tedaviyi kabul etmeleri halinde, alkol ve madde bağımlılarının ise tedaviye başlamaları ve devam etmeleri koşulu ile kabulleri yapılır. Sığınmaevlerinde kalma süreleri altı aydır, sonrasında kurumdaki çalışan meslek elemanları tarafından yapılan değerlendirmeye bağlı olarak kalış süresi en fazla altı ay daha uzatılabilir (www.resmigazete.gov.tr).

Yukarıda bahsedilen yönetmelikte sığınmaevlerinin fiziki koşulları ile ilgili de bilgi verilmiştir. Sığınmaevleri; güvenli, en az yirmi en fazla 40 kişi kapasiteli, mesleki çalışmaların yapılabileceği en az bir odası olan, bir odası en fazla iki kadın tarafından paylaşılmaya uygun olmalıdır. Tuvalet, banyo gibi ortak kullanılan alanlar en fazla 3 kadın tarafından paylaşılmalı, uygun genişlikte oturma odası, yemek odası, etkinlik odası bulunmalı ve bu mekânlar resmiyetten uzak rahat edebilecekleri şekilde döşenmelidir. Çocuklar için etüt, eğitim, rehabilitasyon, oyun ve etkinlik odaları ile çalışma odaları bulunur. Mutfak, kiler, çamaşırhane, depo, ütü odası gibi ihtiyaç duyulabilecek diğer bölümler bulunur.

Kuruma kabulü yapılan kadınlar, kurum personeli ile birlikte sığınmaevine getirilir ve sosyal servise yönlendirilir. Sosyal serviste yapılan kısa bilgilendirme ve tanışma sonrasında acil ihtiyaçları konusunda bilgi alınan kadınların koşullar doğrultusunda ihtiyaçları karşılanır. Kadın, odasına gitmeden önce ilaç, emanet, kesici-delici alet, cep telefonu gibi eşyalarını kuruma teslim etmeli, ardından kurum tarafından çarşaf, havlu gibi kişisel eşyalar teslim alarak odasına yerleştirilmelidir. Başvuranların kurumu tanıması, ortama alışması için gelir gelmez görüşmesi alınmaz. Can güvenliği riski analizi için ilk görüşmesi alınmaya kadar, acil bir durum olmadığı sürece, dışarı çıkmaması gerektiği bilgisi verilir. Sonraki adım, ilk görüşmesinin alınması ve kadınla birlikte can güvenliği riskinin değerlendirilmesidir. Görüşme sırasında talepleri, planları hakkında bilgi alınıp yönlendirmeler konusunda bilgiler verilir. Görüşme, sosyal inceleme raporu şeklinde yazılarak gizli olmak kaydıyla dosyasına konular, sığınmaevleri yönetmeliğine bağlı olarak yazılan raporlar ŞÖNİM'e gönderilir. Kurumda kalan kadının ihtiyaçları doğrultusunda yapılan yönlendirmelerin yanı sıra güçlenmesini sağlayacak mesleki çalışmalar da yapılmaktadır. Farkındalık ve güçlendirme çalışmalarıyla toplumsal cinsiyet, yasal haklar, cinsel haklar, çocuk istismarı, şiddet gibi konular ele alınarak katkı sağlanmaktadır. İş konusunda da yönlendirme yapılmakta ancak iş temin edilmemektedir. Bu alanların dışında psikolojik danışmanlık, hukuksal destek, sağlık hizmeti, okul öncesi eğitim ve eğitim hizmetleri (okuma yazma, açıköğretim vb.) verilmektedir. Her kadınla farklı çalışmalar yapılmakta, her vak'anın özgün kabul edilerek desteklenmesi amaçlanmaktadır. Sığınmaevinde kalış süresi dolan kadınlar başka bir sığınmaevine ya da karakola yönlendirilir. Kural ihlali yapan sığınmaevinin yerini söyleme, şiddet uygulama gibi durumlar kural ihlali sayılır- kadınlar yönlendirmesi yapılarak kurumdan çıkarılır.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, kadınları oldukça yakından ilgilendirmekte ve kurumlar arası işbirliği gerektirmektedir. Hakim ve mülki amir tarafından değerlendirme yapıp karar verilebilir. Bazı tedbir kararları kolluk amirlerince alınabilir ancak kolluk amiri, evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunar. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar. Şiddeti önleme ve durdurma amacı taşıyan bu yasada delil ya da belge aranmaksızın karar verilir ve en fazla 6 ay süreli olarak verilebilir, tehlike devam ediyorsa talep üzerine süre uzatılabilir. Yasada koruyucu ve önleyici tedbir kararları bulunmaktadır. Koruyucu tedbirler; kadına ve beraberindeki çocuklara barınma (sığınmaevi) sağlaması, geçici maddi yardım yapılması (aşgari ücret tutarının otuzda birine kadar günlük ödeme), psikolojik, mesleki ve hukuksal, sosyal danışmanlık hizmeti, kadın çalışıyorsa çocuklarına iki ay kreş olanağı, çalışmıyorsa 4 ay kreş olanağı, iş yerinin değiştirilmesi, aynı işe ayrı bir ikamet belirlenmesi, ortak konut tapu kütüğüne aile konutu şerhi konması, yaşam tehlikesi var ise kadının onayı halinde kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesidir. Önleyici tedbirler; Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi,

hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması, çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması, gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması, korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi, korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesidir (www.resmigazete.gov.tr).

Kadın kurumdan ayrıldıktan sonra ihtiyaç halindeyse başka bir kadın sığınmaevine; ev tutup ayrıldıysa oturduğu ilçenin kaymakamlığına yardım için başvuruda bulunabilir. Ev tuttuktan sonra çocukları var ise ASPB il müdürlüklerine başvurarak ücretsiz kreş ve gündüz bakımevleri, çocuk yardımı gibi hizmetlerden faydalanabilmektedir.

Temel insan hakkı olan yaşama hakkı söz konusu olduğunda nicelik değil nitelik ön plana çıkar, ancak kadına yönelik şiddette sayısal veriler de oldukça yüksek ve artma eğilimi göstermektedir. Türkiye nüfusunun (75 627 384) % 49,8'ini kadın nüfus (37 671 216) ve %50,2'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Adalet Bakanlığı verilerine göre; töre ve namus cinayetlerinin de aralarında bulunduğu değişik nedenlerle öldürülen kadın sayısı 2002 yılında toplamda 66 iken, bu sayı her yıl artarak 2004'te 164'e, 2005 yılında 317'ye, 2006'da 663'e, yükselmiştir. 2007 yılında ise 1011 kadın öldürülmüştür. 2009 yılının sadece ilk 7 ayında 953 kadın cinayeti işlenmiş; 15 bin sanığın ancak 3'te biri cezalandırılmıştır. Cezalandırılan faillerin hemen tamamı ise 'haksız tahrik' indiriminden yararlanarak hafif cezalar almışlardır. Adalet Bakanlığı tarafından Türkiye'de şiddet gören kadınların yüzde 1400 arttığı bizzat açıklanmıştır. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün resmi kayıtlarına göre, Şubat 2010-Ağustos 2011 arasındaki 19 ayda 78 bin 488 aile içi şiddet vakası yaşanmıştır. 2011 yılının Aralık ayında 14 kadın eşi tarafından öldürülmüş, 34 kadın yaralanmış, 15 kadın tecavüze uğramış, 16 kadın ise taciz edilmiştir (www.bianet.org). Kadın cinayetlerindeki en büyük ortak özellik, öldürenlerin erkekler olmasıdır. Cinayet sonucu ölen kadınların çoğu da eşi tarafından öldürülmektedir.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan aldığı son bilgilere (15 Ağustos 2013) göre Haziran itibarıyla Türkiye'de 73 ilde Bakanlık'a bağlı 97, yerel yönetimlere bağlı 32, sivil toplum kuruluşlarına bağlı ise 1 kadın sığınağı bulunmaktadır. Türkiye genelinde toplamda 120 kadın sığınağı vardır. Türkiye'de bir ilde kadın sığınağı açılması için kanunun gerekli gördüğü nüfus 50 bindir. Yenilenen Belediyeler Kanunu'nda bu koşul 100 bin'e kadar çıkarılarak ihtiyacı karşılayamayacak kadar yükseltilmiştir. Ancak, nüfusu 100 bini aşan 8 ilde (Adıyaman, Bartın, Bitlis, Muş, Niğde, Rize, Sinop) kadın sığınağı bulunmamaktadır.

Kadın sığınmaevleri, kuruluş ve işletilme açısından geçmişten günümüze birçok sıkıntı yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir. Kadın sığınaklarının açılması, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldıracak nitelikte yerler değildir. Kadına yönelik şiddetin azalması ve son bulması için; destekleyici politikalar, yasalar ve kurumlar arası işbirliği gibi faktörlerle birlikte kadın bakış açısıyla sağlanabilir. Kadın sığınmaevinde kalan kadınların güçlenmeleri için gereken koşullar kurumlar arası işbirliği ile sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Kaçar Ö. (2007). Toplumsal cinsiyet ve kadının konumu: Türkiye’de yakın zamandaki değişimi anlamak, Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, Afyonkarahisar, s.2.
- Sallan Gül S. (2011). Türkiye’de kadın sığınmaevleri. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, s:89-90.
- Sallan Gül S. Tıgılı H. ve Alican A. (2009). Kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın sığınmaevleri ve yaşam stratejileri, *Sakarya Üniversitesi Uluslararası-Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi Bildirileri*. Sakarya Cilt:3, s.354.
- Scott J. (2007). *Toplumsal cinsiyet: Faydalı bir tarihsel analiz kategorisi* (A. Kılıç, Çev). İstanbul: Agora Kitaplığı.

İnternet Kaynakları

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>

<http://www.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/149178-turkiye-ye-120-kadin-siginagi-yetmez>